

УДК 003.334:06.338.2

Ілляшенко Н.С.,

*к.е.н., доцент, доцент кафедри маркетингу та управління інноваційною діяльністю
Сумського державного університету, м. Суми*

Росохата А.С.,

*здобувач, фахівець I категорії кафедри маркетингу та управління інноваційною
діяльністю Сумського державного університету, м. Суми*

Формування організаційно-економічного механізму прогнозування перспективних
напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства

Illiashenko N.S.,

*Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor, Associate Professor of the
Department of Marketing and MIA, Sumy State University (Sumy, Ukraine)*

Rosokhata A.S.,

*Doctoral Candidate, 1st Category Specialist of the Department of Marketing and MIA, Sumy
State University, Sumy*

FORMATION OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF INNOVATIVE DEVELOPMENT'S PERSPECTIVE DIRECTIONS PREDICTION AT THE INDUSTRIAL ENTERPRISES

Анотація. Стаття представляє аналіз наукових підходів до визначення основних управлінських аспектів прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства. Авторами сформовані мета і основні завдання, що ставляться перед процесом здійснення прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку. Деталізовано основні принципи системи прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку в рамках функціонування промислового підприємства. Представлені адаптовані функції прогнозування до специфічних вимог перспективних напрямів здійснення інноваційної діяльності. На основі проведено аналізу та конкретизації зазначених елементів сформовано організаційно-економічний механізм управління прогнозуванням перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства. Запропонований механізм являє собою циклічний процес, де в результаті здійснення прогнозування відбувається уточнення та коригування стратегічних цілей та рекомендацій щодо вибору перспективного напрямку інноваційного розвитку промислового підприємства. Механізм побудований з огляду на особливості новітніх важелів та методів сучасної прогностики.

Summary. The analysis of scientific approaches to identification of main management aspects of innovative development's perspective directions prediction of industrial enterprises is done in the article. The purpose and main objectives of the article are formed by the authors. They are taken into account when the process of innovative development's perspective directions prediction is conducted. The basic principles of the system of innovative development's perspective directions prediction at the industrial enterprises are detailed. The adapted functions of innovative development's perspective directions prediction are presented. Based on the analysis and specification of the specified elements the organizational and economic mechanism of management of innovative development's perspective directions prediction at the industrial enterprise is formed. The offered mechanism represents a cyclic process. So after the forecasting process, the strategic objectives and recommendations to the choice of innovative development's

perspective direction of the industrial enterprise are specified and adjusted. The mechanism is constructed considering features of the latest tools and methods of the modern prognostics.

Ключові слова: перспективні напрями інноваційного розвитку, прогнозування, організаційно-економічний механізм, промислове підприємство

Keywords: innovative development's perspective directions, prediction, organizational and economic mechanism, the industrial enterprise

Постановка проблеми у загальному вигляді. Управління інноваційною діяльністю сучасного промислового підприємства на сьогоднішній день представляє собою специфічний апарат взаємоузгоджених зв'язків управлінських процесів щодо виконання як поточної операційної діяльності, так і дотримання стратегічних перспектив. Інноваційний шлях, яким керівництво промислового підприємства буде йти надалі, формується на основі не лише оцінки сучасних недоліків та намагань їх нівелювати в подальшому, а й з огляду на вхідні інформаційні потоки мікро- та макросередовища, що проявляються у перспективних тенденціях сучасного та майбутнього розвитку. Для забезпечення успішного виконання даного процесу інноваційна діяльність повинна заздалегідь плануватись на основі прогнозів майбутнього розвитку подій. Прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку (ППНІР) промислового підприємства на основі врахування сучасних тенденцій та їхнього математичного аналізу розкриває можливість надання рекомендацій для формування та оперативного коригування стратегічних векторів реалізації інноваційної діяльності загалом на підприємстві. З метою забезпечення виконання даних процесів на промисловому підприємстві необхідною умовою є формування системи організаційних та економічних заходів щодо управління прогнозуванням інноваційної діяльності на промисловому підприємстві. Що в свою чергу в перспективі надасть позитивні результати прибутковості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день розвиток сучасної наукової думки стосовно формування механізмів забезпечення функціонування діяльності підприємств має широкий ступінь авторських доробок. Значна низка науковців приділяє важливу увагу створенню не лише організаційно-економічного виду механізму, а іншим видам; до авторів робіт даної тематики можна віднести: Рогоза М.Є. [1], Круглова М.Ю., Круглов М.І. [2], Брюховецька Н. Ю., Булеев І. П., Гавкалова Н. Л., Кендюхов О. В., Лисенко Ю. Г.[3], Грещак М.Г., Бланк І. А. [4], Мельник Л. Г. [5], Волков О.І.[6], Садеков А.А., Цурик В.В. [7], Довгань Л.Є., Дудукало Г.О. [8] та інші. Також існує значна кількість науковців, що присвячують свої роботи проблемним питанням управління інноваційною діяльністю промислового підприємства, до них слід віднести: Чухрай Н.І, Кузьмін О.Є., Перерва П.Г., Бажал Ю., Соловійов В., Ілляшенко С.М. [9], Найт К., Твісс Б., Томпсон В., Шумпетер Й. [10]. Не зважаючи на широке коло наукових поглядів стосовно управління процесами інноваційного спрямування на промисловому підприємстві, питання побудови організаційно-економічного механізму прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства залишається практично не розглянутим.

Формування цілей статті. Формування принципів та основних аспектів забезпечення прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства, формування поетапного процесу управління прогнозуванням перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства є завданням, яке потребує докладного наукового обґрунтування, тому метою цього дослідження є формування організаційно-економічного механізму управління прогнозуванням перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Рушійною силою процесу реалізації будь-якої діяльності на підприємстві є побудова ефективного механізму його впровадження. Механізм управління у загальному розумінні – це сукупність елементів (структури, функцій, ресурсів (всіх, що забезпечують діяльність організації), потоків інформації, технологій), що систематизовано взаємодіють між собою [6].

І. А. Бланк пропонує розглядати механізм управління як комплекс елементів державно-правового та нормативного регулювання, а також містити ринковий механізм регулювання, внутрішній механізм регулювання окремих аспектів, механізм інформаційного забезпечення, методи управління та методи контролю [4]. За твердженнями Л. Г. Мельника механізм управління представляє собою складову (найбільш активну частину) системи управління, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат діяльності об'єкта, яким управляють [5]. Автор стверджує, що до елементів механізму повинні бути включені критерії, цілі, фактори, методи і результати управління. О. І. Волков вважає, що у механізмі управління повинні міститися такі елементи як завдання, принципи, організаційна структура органів управління, персонал, економічні і юридичні методи і обмеження, інформація і технічні засоби її обробки, спроможні забезпечити динамізм та узгодженість роботи підприємства [6]. На думку А.А. Садекова і В.В. Цурика механізм управління являє собою систему впливу на об'єкт управління з метою досягнення бажаного результату, тобто систему організації господарського процесу, що представлена комплексом факторів, що є взаємодоповнюючими і взаємозалежними та мають власні форми управлінського впливу [7].

Існують і інші думки науковців з цього питання, деякі вважають, що механізм – це сукупність методів, принципів, форм управління або система елементів, що регулюють процес управління. Основними видами механізмів управління виступають: організаційні, економічні, структурні механізми, механізми організації управління, технічні і адміністративні, інформаційні механізми та інші. Організаційно-економічний механізм трактують як систему формування цілей і стимулів, які дозволяють перетворити у процесі трудової діяльності рух (динаміку) матеріальних і духовних потреб членів суспільства на рух засобів виробництва і його кінцевих результатів, спрямованих на задоволення платоспроможного попиту споживачів. Організаційно-економічний механізм управління підприємствами розглядається як один з основних елементів системи адаптації суб'єктів господарювання до умов зовнішнього середовища, орієнтований на пошук і реалізацію можливостей підприємств, що забезпечать сталий розвиток та виживання підприємств у період трансформаційної економіки [8]. У загальному розумінні організаційно-економічний механізм управління є не тільки однією з умов подолання кризових явищ у реальному секторі підприємства, а й необхідною передумовою його успішної діяльності в стратегічній далеко строковій перспективі.

На основі успішної побудови механізму та ефективного його виконання, він обумовлює результат діяльності об'єкта управління. У даному випадку об'єктом управління виступає прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства.

Організаційно-економічний механізм управління прогнозуванням перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства слід розглядати як сукупність організаційних та економічних важелів (кожному з яких властиві власні форми управлінського впливу), які справляють вплив на економічні й організаційні параметри системи управління інноваційною діяльністю підприємства, що сприяє формуванню та посиленню організаційно-економічного потенціалу інноваційного розвитку, отриманню конкурентних переваг в майбутньому на основі ефективного використання інформації щодо перспективних тенденцій сьогодення, а також в цілому збільшення ефективності діяльності промислового підприємства.

При формуванні організаційно-економічного механізму управління прогнозуванням напрямів інноваційного розвитку необхідно чітко визначення мети, задля якої підприємство повинно впроваджувати даний процес у свою діяльність. Мета прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку є похідною від загальної мети підприємства стосовно здійснення інноваційної діяльності, стратегічної діяльності та виконання місії підприємства загалом. Так, *метою прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства* можна вважати побудову прогнозу розвитку напрямів інноваційної діяльності на основі пошуку оптимальних своєчасних науково обґрунтованих альтернативних варіантів в часі і просторі при врахуванні перспективних тенденцій сьогодення та факторів, що сприяють прискоренню їхнього поширення. Виходячи із нашої мети стає можливим формування основних завдань прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислових підприємств, що представлені на рис. 1. Дані завдання обумовлюють особливості виконання методичного підходу прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку, що формують цілісну систему його здійснення на промисловому підприємстві.

Рис. 1. Структурна схема системи прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку на промисловому підприємстві

Будь-який організаційно-економічний механізм здійснення певної діяльності в рамках підприємства повинен керуватися принципами, що обумовлюють основоположні аспекти керування та здійснення даної діяльності. Детально проаналізувавши підходи науковців, що розглядають проблемні питання формування принципів прогнозування на підприємствах, таких, як: В.І. Мельникова, О.П. Мельникова, Т.В. Сідлярук, І.Ю. Тур, Г.М. Шведова, В.М. Лисогор, С.А. Яремко, О.В. Ольшевська, І.М. Бойчик [11], ми дійшли висновку, що прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства повинно керуватися наступними принципами: наукова обґрунтованість, системність і цілісність, адекватність, багатоваріантність (альтернативність), ефективність, комплексність, цілеспрямованість, інформаційна єдність. Деталізація зазначених принципів наведена на рис. 2.

Рис. 2. Принципи прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства

Окрім принципів базисним компонентом теоретичного аналізу ППНІР виступають його функції. Будь-якому об'єкту дослідження гуманітарного спрямування властиві певні функції, які можна об'єднати у дві основні групи: теоретико-пізнавальні та практично-перетворювальні (управлінські). Відповідно і функції ППНІР промислового підприємства розподіляються на ці основні види. За аналізом наукових джерел [11, 12] нами здійснена конкретизація функцій прогнозування до функцій ППНІР, яке представлені в табл. 1.

Таблиця 1. Характеристика основних функцій ППНІР на промисловому підприємстві

Група	Функція ППНІР	Характеристика функції
Теоретико-пізнавальні функції	Науковий аналіз процесів і тенденцій	Передбачає три стадії, які його характеризують: ретроспекція, діагноз і перспекція. Досліджується історія розвитку об'єкта для одержання його систематизованого опису, виявляються тенденції його розвитку і здійснюється вибір методів і моделей прогнозування. За даними розробляється прогноз об'єкта, здійснюється оцінка вірогідності, точності або обґрунтованості прогнозу.
	Дослідження об'єктивних зв'язків соціально-економічних явищ	За кожної конкретної ситуації здійснюється через виявлення причин і наслідків їхнього виникнення. Під час прогнозування необхідно враховувати невизначеність, що її обумовлено ймовірнісним характером вияву економічних законів, неповнотою їхнього знання, наявністю суб'єктивного фактора під час прийняття рішень, недостатністю й неповнотою інформації.

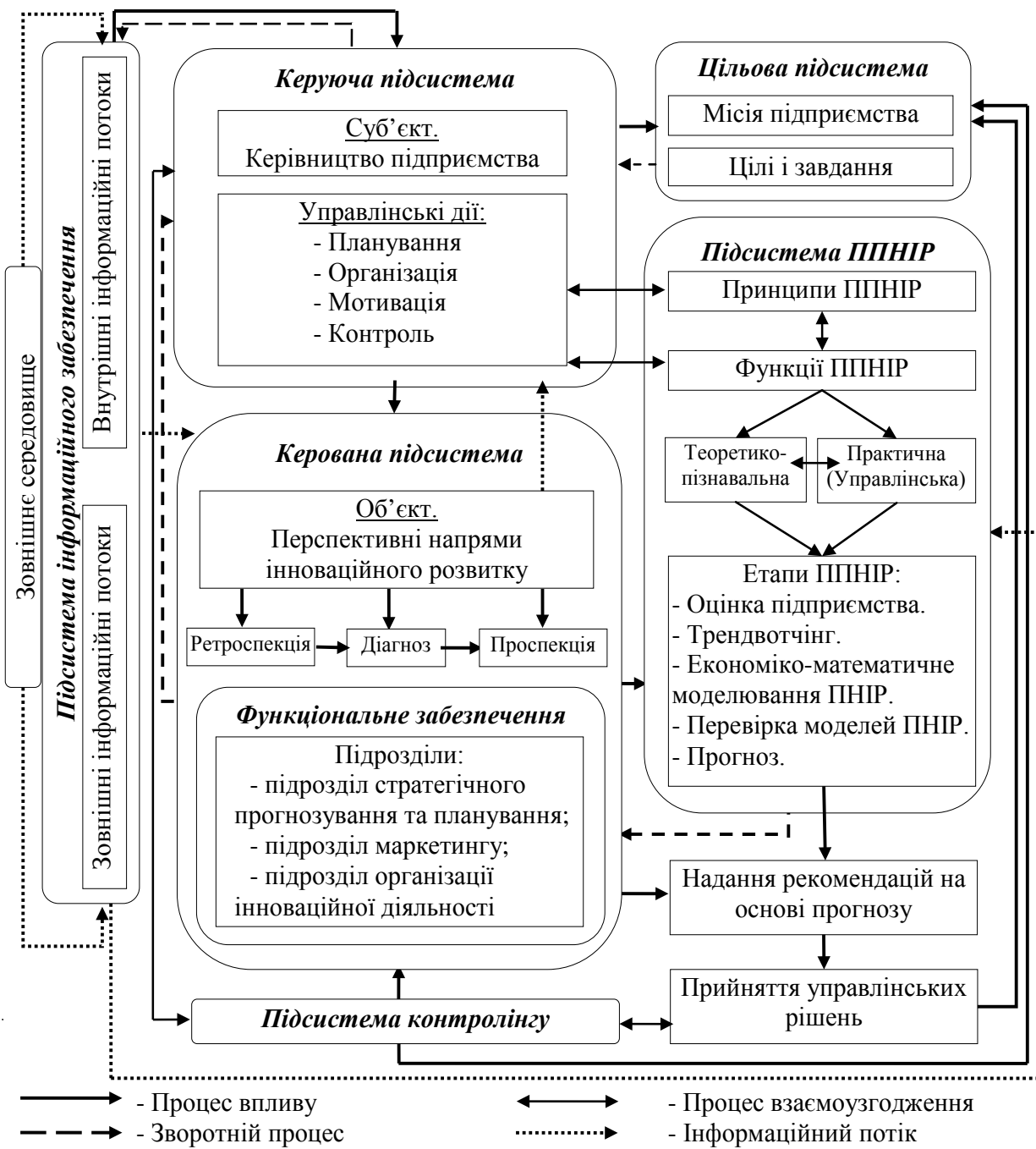
Практично-перетворювальні функції	Оцінка перспективних напрямів інноваційного розвитку	Здійснюється за допомогою якісних характеристик і кількісних параметрів. За своєю суттю прогнозування є безперервним процесом, який зумовлений необхідністю постійного уточнення й коригування прогнозів з урахуванням розвитку прогностики та економічної науки, а також виникненням нових економічних явищ.
	Виявлення альтернатив розвитку	Дає можливість нагромаджувати необхідні наукові матеріали для обґрунтування управлінських рішень щодо вибору перспективного напрямку інноваційного розвитку промислового підприємства.

Конкретизація принципів прогнозування до системи управління прогнозуванням перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства, а також деталізація основних його функцій розкриває можливість на їхній основі раціонально підійти до створення організаційно-економічного механізму управління ППНІР промислового підприємства. Підсумовуючи Об'єднуючи подані елементи організаційно-економічного механізму управління підприємством, усю інформацію можна узагальнити у вигляді схеми (рис. 3).

При формуванні організаційно-економічного механізму управління прогнозуванням перспективних напрямів інноваційного розвитку на промисловому підприємстві необхідно в першу чергу враховувати специфіку об'єкту управління, зокрема вплив елементів зовнішнього середовища (економічних контрагентів), принципи і особливості формування, процесу реалізації і результатів прогнозування, методичні основи формування перспективних напрямів інноваційного розвитку.

Запропонований організаційно-економічний механізм ППНІР складається із підсистеми інформаційного забезпечення, керуючої підсистеми, керованої підсистеми, цільової підсистеми, підсистеми ППНІР та підсистеми контролінгу. Механізм являє собою циклічний процес. Керуюча підсистема на основі зовнішніх і внутрішніх інформаційних потоків, з огляду на місію промислового підприємства. поставлені цілі та задачі, здійснює управлінські дії (управління, організація, мотивація і контроль) над керованою підсистемою. Об'єктом поданого організаційно-економічного механізму виступають перспективні напрями інноваційного розвитку промислового підприємства. Функціональне забезпечення керованої підсистеми здійснює безпосереднє прогнозування, на основі компонентів підсистеми ППНІР. Перспективні напрями інноваційного розвитку під час формування прогнозу проходять три основні послідовні стадії: ретроспекція, діагноз та проспекція. В результаті отриманих прогнозів керована підсистема надає рекомендації керуючій для прийняття управлінських рішень, яка в свою чергу уточнює стратегічні цілі інноваційної діяльності промислового підприємства. Підсистема контролінгу здійснює вплив на прийняття управлінських рішень на основі прогнозу, а далі – на цільову підсистему, а також взаємоузгоджується із керуючою підсистемою.

Суб'єктом у даному організаційно-економічному механізмі виступає керівництво підприємства, яке виконує управлінські дії у відповідності до своїх функцій, а саме: планування, організація, мотивація і контроль. Безпосереднє здійснення прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства здійснюють функціональні підрозділи підприємства такі, як: підрозділ стратегічного прогнозування та планування, підрозділ маркетингу та підрозділ організації інноваційної діяльності, кожен з яких виконують свої завдання. У процесі здійснення механізму відбувається постійних рух інформаційних потоків між підсистемами та елементами. Виділяють чотири рівні інформаційних потоків: обмін інформацією між підприємством та зовнішнім середовищем, обмін інформацією між підсистемами управління ППНІР, горизонтальний обмін інформацією та неформальний обмін інформацією.

Так, стабілізація процесів взаємодії між підсистемами організаційно-економічного механізму прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства є обов'язковою умовою його ефективного функціонування та запорукою успішного планування інноваційної діяльності промислового підприємства і, як наслідок, ефективної роботи промислового підприємства з огляду на стратегічні інноваційні орієнтири.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, з проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

- механізм управління – це система управління, до складу якої входять цілі, функції, методи, структури, суб'єкти та об'єкти управління;

- авторами адаптовані основні принципи та функції прогнозування до особливостей перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства;

– підкреслена необхідність врахування особливостей основоположних елементів формування механізму з урахуванням інтересів усіх учасників виробничого процесу, дотримання стратегічних цілей з огляду на основну місію промислового підприємства, ефективної автоматизації управлінських процесів, інноваційного характеру розвитку системи. Наголошена увага на підсистемах, що мають найбільший вплив на формування механізму ППНІР;

– відповідно до авторського підходу, організаційно-економічний механізм прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства складається з таких елементів: цільова підсистема, керована підсистема, керуюча підсистема, підсистема інформаційного забезпечення, підсистема прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку, підсистема контролінгу;

– чинниками ефективного функціонування механізму управління ППНІР є стабільна і злагоджена взаємодія його підсистем та вдалий вибір організаційної структури управління;

Напрямами подальших наукових розробок є практична апробація вищевикладених засад організаційно-економічного механізму в інноваційній діяльності промислового підприємства машинобудування.

Список літератури:

1. Рогоза М. Є. Стратегічний інноваційний розвиток підприємств: моделі та механізми : монографія / М. Є. Рогоза, К. Ю. Вергал. – Пол-тава : РВВ ПУЕТ, 2011. – 136 с.
2. Круглова Н.Ю., Круглов М.И. Стратегический менеджмент. Ученик для вузов. – М.: Издательство РДЛ, 2003. – 464 с.
3. Маркова Н.С. Формування організаційно-економічного механізму управління розвитком персоналу [Електронний ресурс] / Н. С. Маркова // Бізнесінформ. –№ 6. – 2012. – С. 200–202. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/binf_2012_6_56.pdf
4. Грещак М. Г. Внутрішній економічний механізм підприємства : навч. посіб. / М. Г. Грещак, О. М. Гребешкова, О. С. Коцюба; за ред. М. Г. Грещака. – К. : КНЕУ, 2001. – 228 с.
5. Мельник Л. Г. Экономика предприятия : учеб. пособие / под общ. ред. Л. Г. Мельника. – Сумы : Университетская книга, 2002. – 632 с.
6. Волков О. И. Экономика предприятия : курс лекций / О. И. Волков, В. К. Складенко. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 280 с.
7. Садеков А. А. Управление предприятием в условиях кризиса : моногр. / А. А. Садеков, В. В. Цурик. – Донецк : ДонГУЭТ, 2006. – 178 с.
8. Довгань Л.Є. Формування організаційно-економічного механізму ефективного управління підприємством [Електронний ресурс]/ Л.Є. Довгань, Г.О. Дудукало // Журнал національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»: Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2012. – 48. Режим доступу: <http://economy.kpi.ua/uk/node/376>
9. Ілляшенко С.М. Управління інноваційним розвитком: Навчальний посібник / С.М. Ілляшенко – 2-ге вид., перероб. і доп. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. – 324 с.
10. Шумпетер Й. Теория экономического развития (Исследование предпринимательской прибыли, капитала, кредита, процента и цикла конъюнктуры) / Й. Шумпетер / Пер.с англ. – М. : Прогресс, 1982. – 455 с.
11. Росохата А.С. Аналіз теоретичних основ наукового прогнозування на засадах маркетингу. / А.С. Росохата // Науковий фаховий журнал «Маркетинг і менеджмент інновацій». – Суми: ТОВ «ТД «Папірус», 2012. – №2. – с. 99-111.
12. Присенко Г.В., Равікович Є.І. Прогнозування соціально-економічних процесів: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005. — 378 с.

References:

1. Rohoza, M.Ye. and Verhal, K.Yu. (2011), *Stratehichnyj innovatsijnyj rozvytok pidprijemstv: modeli ta mekhanizmy* [Strategic innovation enterprise development: models and mechanisms], RVV PUET, Poltava, Ukraine.
2. Kruglova, N.Ju. and Kruglov, M.I. (2003), *Strategicheskij menedzhment* [Strategic Management] M.: Izdatel'stvo RDL, Moscow, Russia.
3. Markova, N.S. (2012), "Formuvannia orhanizatsijno-ekonomichnoho mekhanizmu upravlinnia rozvytkom personalu", *Biznesinform*, [Online], vol. 6, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/binf_2012_6_56.pdf
4. Hreschak, M.H., Hrebeshkova, O.M. and Kotsiuba, O.S., (2001), *Vnutrishnij ekonomichnyj mekhanizm pidprijemstva* [The internal economical mechanism of enterprise], KNEU, Kyiv, Ukraine.
5. Mel'nik, L.G., (2002), *Jekonomika predprijatija* [Economy of enterprise], Universitetskaja kniga, Sumy, Ukraine.
6. Volkov, O.I. and Skljarenko, V.K., (2003), *Jekonomika predprijatija* [Economy of enterprise], INFRA-M, Moscow, Russia.
7. Sadekov, A.A. and Curik, V.V., (2006), *Upravlenie predprijatiem v uslovijah krizisa* [Enterprise management in times of crisis], DonGUJeT, Doneck, Ukraine.
8. Dovhan', L.Ye. and Dudukalo, H.O., (2012), "Formuvannia orhanizatsijno-ekonomichnoho mekhanizmu efektyvnoho upravlinnia pidprijemstvom" [Formation of organizational and economical mechanism of effective management], *Ekonomichnyj visnyk NTUU «KPI»*, [Online], vol. 48, available at: <http://economy.kpi.ua/uk/node/376>
9. Illiashenko, S.M. (2005), *Upravlinnia innovatsijnym rozvytkom* [Management of innovative development], 2nd ed, Universytets'ka knyha Sumy, Ukraine.
10. Shumpeter, J., (1982) *Teorija jekonomicheskogo razvitija* (Issledovanie predprinimatel'skoj pribyli, kapitala, kredita, procenta i cikla konjunktury) [Theory of Economic Development (Study of business profits, capital, credit, interest and cycle conditions)], Progress, Moscow, Russia.
11. Rosokhata, A.S., (2012), "Analiz teoretychnykh osnov naukovoho prohnozuvannia na zasadakh marketynhu" [Theoretical bases analysis of scientific prediction on marketing principles], *Marketynh i menedzhment innovatsij*, vol. 2, pp. 99-111.
12. Pryslenko, H.V. and Ravikovych, Ye.I., (2005), *Prohnozuvannia sotsial'no-ekonomichnykh protsesiv* [Prediction of socio-economic processes], KNEU, Kyiv, Ukraine.

Росохата А.С. Формування організаційно-економічного механізму прогнозування перспективних напрямів інноваційного розвитку промислового підприємства [Електроний ресурс] / Н.С. Ілляшенко, А.С. Росохата // Ефективна економіка. – 2015. - №1. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3737>